

Politiikan sukupuolittuneet ulkonäkövaatimukset

Katsaus *Anna*-lehden asenteisiin ja niiden muutoksiin poliitikkojen
henkilökuvissa vuosina 1999-2000 ja 2014-2015

Katariina Haapea

Kandidaatintutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2017

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	3
2. TUTKIMUSKYSYMYS, AINEISTO JA TEORIAPOHJA	
2.1. Tutkimuskysymys ja aikaisempi tutkimus.....	6
2.2. Aineiston esittely.....	8
2.3. Feministinen tulkintatapa metodina.....	9
3. POLITIIKAN SUKUPUOLITTUNEISUUS	
3.1. Historiaa ja nykytilanne.....	11
3.2. Eduskuntavaalit 2015 – missä naiset?.....	12
4. SUKUPUOLITTUNEET ULKONÄKÖVAATIMUKSET	
4.1. Kaudeuden velvollisuus.....	15
4.2. Ulkonäön sukupuolittunut merkitys johtotehtävissä.....	16
4.3. Ulkonäön menettämisen pelko: lihavuus ja ikääntyminen.....	17
5. AINEISTON TULKINTA	
5.1. Sukupuolittunut suhtautuminen ulkonäköön.....	21
5.2. Ageismi.....	25
5.3. Muita huomioita – luonne ja politiikan äitimyytti.....	26
6. LOPPUPÄÄTELMÄT JA POHDINTAA.....	31

LÄHDELUETTELO

1. JOHDANTO

”Ei tarvitse olla rautarouva. Päinvastoin. Rauta on liian kovaa. Pitäisi olla äärimmäisen vahva, mutta joustavalla tavalla. Ja pitää olla roppakaupalla itseän kohdistuvaa huumoria.”

Presidentti Tarja Halonen Ylen haastattelussa 23.10.2016

Mikä on naisen rooli politiikassa? Presidentti Tarja Halonen tuo Yleisradiolle Yhdysvaltain presidentinvaalien alla antamassaan laajassa haastattelussaan (23.10.2016) esille naisjohtajiin ja -poliitikoihin kohdistuvan kritiikin. Halonen kommentoi Hillary Clintonin asemaa meneillään olleissa Yhdysvaltain presidentinvaalikampanjassa, ja kertoo tunnistavansa Clintonin paineet. Jo otsikko kuuluttaa, että *”Nainen ei ole koskaan tarpeeksi kaunis eikä tarpeeksi voimakas.”* Haastattelussa Halonen muistelee presidenttikausiansa värittänyttä ulkonäön sekä tyylin jatkuvaa arvostelua ja vähättelyä. *”Vaatteiden arvostelu on vain hienovaraisempi tapa pistää purkkiin”*, Halonen toteaa viitaten surullisenkuuluisaan tapaukseen, jossa hänen käsilaukkuvalintaansa oli koko Suomen mediassa pidetty Ruotsin valtiovierailulle epäsopivana. Artikkelissa kerrotaan myös Clintonin joutuneen suurennuslasin alle ulkonäkönsä vuoksi: hänen rintojaan on sanottu liian pieniksi, reisiä liian leveiksi. (YLE 23.10.2016)

Myös muita esimerkkejä riittää. Clintonin sairastuttua vaalien alla keuhkokuumeeseen hänen epäiltiin olevan kykenemätön presidentin tehtävään. Haastattelussa käy myös ilmi, että Haloselta oltiin vuoden 2000 presidentinvaaleissa kyselty jatkuvasti haastatteluissa, kuinka tämä jaksaa kiivastahtista kampanjointia. Kilpakumppaninsa Esko Ahon jaksamista ei juurikaan kyseenalaistettu. Samaisessa haastattelussa Halonen myös pohtii, katsottaisiinko Donald Trumpin kaltaista käytöstä sormien läpi, jos möläyttelijänä olisi nainen. Halonen vastaa yksikantaan, että ei. Sellainen käytös on varattu miehille. Trump on myös arvostellut Clintonin *”äänen sitkeyttä”*, ja suorassa vaaliväittelyssä kertonut, ettei pidä näkemästään, eli Clintonista takaapäin. Halonen pitää haastattelun mukaan kuitenkin jopa hyvänä asiana, että tällaiset asenteet tulevat ilmi, eivätkä ihmiset voi sulkea silmiään seksismiltä väittäen sen olevan epätodellinen ilmiö. (YLE 23.10.2016)

Onko siis mikään naisruumiissa yksityistä ja suojaista ihmisten arvoinnilta? Eikö nainen, tai naisjohtaja, todella voi koskaan olla Halosta lainaten *sopivan kaunis tai sopivan voimakas?*

Vaaditaanko naispoliitikoilta todella *täydellisyyttä* osoittaakseen olevansa kykenevä johtaja? Mitä on täydellisyys, ja voidaanko sitä koskaan saavuttaa?

Vaikka Suomessa valittiin jo 17 vuotta sitten valtion ylimmäksi johtajaksi nainen, ei tasa-arvon voi sanoa toteutuneen. Naiset ovat edelleen, kuten ovat aina olleetkin, kansanedustajina ja muissa johtotehtävissä toimiessaan selkeä vähemmistö. (Tilastokeskus) Naiset joutuvat kohtaamaan monenlaista syrjintää työelämässä sukupuolensa vuoksi: naisruumiin ei katsota olevan sopiva tai riittävän vahva politiikan kentälle. Naiset joutuvat helpommin seksuaalisen häirinnän kohteeksi, ja heidän toimintaansa arvostellaan herkästi ennen kaikkea *naiseuden* kautta. (kts. esim Railo 2011)

Politiikan kenttä on äärimmäisen sukupuolittunut, ja kuten Halonen yllä linjasi, seksismiä esiintyy muuallakin kuin Donald Trumpin puheissa. YLE uutisoi 25.10.2017, kuinka pinnalla oleva seksuaalista häirintää normalisoiva Me too –kampanja on tuonut myös Europarlamentin sisäisen seksuaalisen häirinnän kuohahtaen esiin. Uutinen kertoo, kuinka 87 naista ja 6 miestä on tuonut ilmi seksuaalisen ahdistelun toivoen lisäkäsittelyä. Tapahtumien joukossa kerrotaan olevan myös äärimmäisen vakavia tapauksia, kuten raiskauksia.

Tutkin kandidaatintutkielmassani naispoliitikkoihin kohdistuvia sukupuolittuneita ulkonäköpaineita. Naiset joutuvat kärsimään sukupuolensa vuoksi jatkuvasti työelämässä ja tasapainoilemaan sopivan ulkonäön, asenteen ja luonteen kanssa. Naisen ulkonäkö ja sukupuoli vaikuttaa läpi tämän elämän – nuorena se voi aiheuttaa vähättelevää tytöttelyä, myöhemmin virheet ulkonäössä, kuten lihavuus, ja esimerkiksi vanhenemisen merkit nähdään helposti kyvyttömyytenä huolehtia itsestään, ja näin ollen myös sopimattomuutena alati vaativammaksi kehittyvään työelämään. Myös liiallinen kauneus tai laittautuminen voi olla kriteerinä sille, otetaanko nainen vakavasti vai ei. Ulkonäkö aiheuttaa valtavasti paineita naisen uralla, ja voi vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti tämän kehittymiseen. Poliitikka nähdään ennen kaikkea maskuliinisena, minkä vuoksi naisen rooli sen kentällä onkin erittäin ristiriitainen. (mm. Julkunen 2003; Railo 2011.)

Politiikan opiskelijana ja naisena ilmiö ei ole minullekaan vieras, ja kandidaatintutkielmani aihe on hyvin henkilökohtainen. Olen koko opiskelujeni ajan joutunut kokemaan huonommuuden tunnetta, ja jopa suoranaista esineellistämistä sekä seksuaalista häirintää hyvin miesvaltaisessa ainejärjestössämme. Mielenpitoitani ei oteta vakavasti tai pidetään automaattisesti huonompina. Tämä kaikki on saanut kyseenalaistamaan ulkonäköni ja olemukseni; voiko kokemani syrjintä

todella johtua siitä, että olen nainen? Nämä seikat saivat kiinnostumaan politiikan sukupuolittuneisuudesta, ja erityisesti ulkonäön ja uskottavuuden suhteesta.

Kandidaatin tutkielmani koostuu kuudesta luvusta, jossa erittelen politiikkaa ja naiseutta. Ensimmäisessä luvussa johdattelen lukijan aiheen äärelle ja tuon esimerkkien ja omien kokemusteni avulla ilmiötä helpommin sisäistettäväksi. Luvussa kaksi tutustutan lukijan tutkimuskysymykseen, aineistoon ja sen valikoitumiseen, sekä tutkimuksessani käytettävään metodiin. Kolmannessa luvussa käyn läpi historiaa naisten osallistumisesta politiikkaan sekä politiikan ministeritason sukupuolittuneita vastuualueita Suomen tasolla. Esittelen myös nykytilanteen vuoden 2015 eduskuntavaaleista kerätyn tilastotiedon kautta. Kysyn tutkimukseni kannalta tärkeän kysymyksen: *missä ovat naiset?*

Luvussa neljä esittelen naisten kokemia syrjinnän muotoja, ja kuinka esimerkiksi ulkonäöstä tulee sitä tärkeämpi elementti, mitä ylemmäksi sosioekonomisessa asemassa pääsee nousemaan. Luvussa viisi tulkitsen ja analysoin aineistoani tekemäni taustatyön pohjalta, ja pyrin näin valaisemaan politiikan kentällä vallitsevia sukupuolittuneita asenteita ja ulkonäköön liittyviä vaatimuksia. Kuudennessa luvussa vedän tutkimukseni pohjalta johtopäätöksiä ja pohdin lisätutkimuksen tarvetta.

2. TUTKIMUSKYSYMYKSI, AINEISTO JA TEORIAPOHJA

2.1 Tutkimuskysymys ja aikaisempi tutkimus

Tutkin tutkielmassani politiikan sukupuolittuneita asenteita *Anna*-lehden vuosina 1999-2000 ja 2014-2015 ilmestyneiden poliitikkojen haastattelujen ja henkilökuvien kautta. Vertailen työssäni median, jota naistenlehti *Anna* tässä tapauksessa edustaa, tapaa suhtautua nais- ja miespoliitikkoihin, ja ennen kaikkea suhtautumisen sukupuolikohtaisiin eroihin. Haluan myös tutkia, kuinka naistenlehtien suhtautuminen poliitikkoihin on muuttunut viidentoista vuoden aikana. Nämä kaksi vuosikertaa valikoituivat aineistokseni, sillä vuonna 2000 valittiin Suomen tasavallan presidentiksi ensimmäistä kertaa nainen, ja vuonna 2015 käytiin viimeisimmät eduskuntavaalit, joissa kansanedustajiksi valituista nuoria naisia oli enemmistö. Viidentoista vuoden aikana sukupuolten tasa-arvo kehittyi huomasti: vuoden 2007 eduskuntavaaleissa naisia valittiin eduskuntaan ensimmäistä kertaa koskaan yli 40 prosenttia (tilastokeskus). Aion selvittää, onko nais- ja miespoliitikkoihin suhtautumisessa tapahtunut edistystä kaksien tasa-arvon kannalta tärkeiden vaalien välillä.

Politiikan kentän sukupuolittuneisuudesta löytyy paljon ja laajalti erilaista tutkimusta, niin Suomesta kuin muualtakin maailmalta. Suomalaisessa tutkimuksessa naisten roolia ovat tutkineet erityisen laaja-alaisesti väitöskirjoissaan Jaana Kuusipalo, joka käsitteli naisten roolia politiikassa teoksessaan *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa* (2011). Erkki Railo sen sijaan tutki median luomaa sukupuolittunutta kuvaa mies- ja naispoliitikoista vuonna 2011 julkaistussa väitöskirjassaan *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaoista Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa 1975-2005*. Erityisesti Kuusipalo on poliittisen naistutkimuksen pioneerejä, ja väitöskirjatyö nojaa yli kahden vuosikymmenen ajalta kerättyyn erittäin laajaan aineistoon. Railo taas osoitti työssään selvästi median sukupuolittuneen suhtautumisen nais- ja miespoliitikkoihin, ja minun työlleni hyödyllistä oli politiikan ruumiillisuuden merkityksen osoittaminen tutkimuksessa. Julkusten (2001) tutkimus ikääntymisestä tuo erittäin valaisevasti esiin vanhenemiseen liittyvät sukupuolierot sekä siihen liittyvät, naisille kasautuvat ulkonäköpaineet. Muina lähteinäni käytän sukupuolentutkimuksen klassikkokirjallisuutta sekä erilaisia tutkimuksia ulkonäön vaikutuksesta työelämään.

Työssäni käytän paljon hyväkseni Railon (2011) tutkimusta. Käytän osittain Railon keräämää valmista aineistoa, sillä tämä tutki väitöskirjassaan *Annan* poliitikkojen henkilökuvia vuosina 1975-2005. Railon tutkimuksesta käy ilmi, että naispoliitikkojen henkilökuvissa toistuu vielä 2000-luvun alkupuolella huoli naisruumiin sopivuudesta poliitikon ammattiin; pyrinkin tutkimuksessani tarkastelemaan, kuinka tilanne on kehittynyt Railon tutkimuksen jälkeen.

Railo osoitti tutkimuksessaan, kuinka miespoliitikkojen henkilökuvat olivat tietyllä tapaa vastakohta naispoliitikkojen profiileihin verrattuna; toisin kuin naispoliitikkojen ruumiit, miespoliitikkojen kehoa pidettiin itsestäänselvästi sopivana toimimaan politiikan kentällä. (Esim. Railo 2011, 11; 128.) Naispoliitikkojen henkilökuvissa vakuutellaan naisten kykenevän hallitsemaan ruumistaan miltei täydellisesti. Käy ilmi, että naispoliitikkojen yksityisen elämän katsotaan olevan enemmän yhteydessä heidän kykyynsä toimia päätöksentekijöinä, toisin kuin miesten kohdalla, joilta siedetään enemmän epätäydellisyyttä. Railon mukaan ruumiin täydellinen hallinta viestii myös *”kansallisesta puhtaudesta ja siveellisyydestä sekä moraalisesta selkärangasta.”* Vastapainona tälle kaikilla elämän osa-alueella todistettavalle täydellisyydelle painotetaan naispoliitikkojen ystävällistä ja empaattista luonnetta, mutta samalla vakuutetaan, että he ovat kykeneviä toimimaan politiikan kentällä miesten vertaisina. (Railo 2011, 252-253; 118.)

Myös tilastoista käy selvästi ilmi, että naisen markkina-arvo politiikassa alkaa laskea selkeästi 50 ikävuoden jälkeen. Miehillä samanlaista selkeää arvon romahtamista ei ole havaittavissa. Naiset ovat kansanedustajina selkeä vähemmistö kaikissa ikäluokissa, mutta yli 55-vuotiaita naiskansanedustajia on tilastollisesti vain 18 prosenttia verratessa samaa ikäluokkaa miehiin. Ne tuovat ilmi myös sen ristiriidan, että vaikka naisia on selkeä enemmistö vanhemmasta väestöstä, heidän asettumisensa ehdolle eduskuntavaaleissa on marginaalisen pientä verrattuna miehiin. Kuviot osoittavat sängen selvästi naisten, etenkin ikääntyneiden naisten, arvostuksen olemattomuuden politiikan kentällä. (Tilastokeskus, kuviot 1-4)

Hypoteesini on, että naiskansanedustajien poissaolo eduskunnasta johtuu politiikan kentällä rehottavasta seksismistä joka ilmenee sukupuolittuneina ulkonäköpaineina: ulkonäkö toimii esimerkiksi naispoliitikon uskottavuuden, osaamisen ja asiantuntijuuden mittarina. Juuri naisten ulkonäkö ja sen menettäminen esimerkiksi ikääntymisen tai lihomisen myötä on julkinen asia, joka kielii ennen kaikkea heikkoudesta ja elämänhallinnan puutteesta. (Railo 11; Julkunen 2003.) Tutkimuksessani tarkastelen median suhtautumista nais- ja miespoliitikkoihin

Anna-lehden haastattelujen kautta. Keskityn median luomiin vaatimuksiin ja oletuksiin, ja niiden sukupuolittuneisiin eroihin.

2.2 Aineiston esittely

Anna on Suomen vanhimpia naistenlehtiä, ja naistenlehtien uutisointiin on olennaisesti liittynyt aina tietty estetiikka ja ”naisellisten” asioiden ja piirteiden korostaminen. Siitä syystä onkin luontevaa, että poliitikkojen henkilökuvat *Annassa* noudattavat tätä linjaa, ja keskittyvät pitkälti tutustumaan poliitikkoihin esimerkiksi heidän rakkauselämänsä ja vastoinkäymistensä kautta. Media muokkaa jatkuvasti kuvaamme todellisuudesta ja asemastamme yhteiskunnassa, ja siksi onkin merkittävää huomioida, kuinka naistenlehdet keskittyvät kuvaamaan nais- ja miespoliitikkoja erilaiset intressit mielessään. (kts. Rossi 2002, 113)

Naistenlehtien levikki on hyvin suurta: *Annan* vuoden 2017 lukijamäärä on 261 000 ja kokonaistavoittavuus 495 000, lisäksi 83% lukijoista on naisia; niiden toistamat asenteet ovat hyvin tärkeitä ja vaikuttavat laajalti. *Anna*-lehden päätoimittaja Emma Koivula kertoo sekä irtotettä tilausmyynnin olevan kasvussa vuonna 2017. *Annan* kohderyhmäksi Koivula nimeää ”*aktiiviset, hyvätuloiset ja koulutetut vaikuttajanaiset - lehtensä näköiset lukijat.*” (Mediakortit.fi)

Vertailen tutkimuksessani vuosituhanteen vaihteen (1999-2000) sekä edellisten eduskuntavaalien (2014-2015) aikaisia poliitikkojen henkilökuvia *Anna*-lehdessä. Tutkin työssäni median suhtautumisen muuttumista naispoliitikkoihin ensimmäisen naispresidentin valinnan kynnyksellä, sekä edellisten vaalien aikana, jolloin näennäinen tasa-arvo oli jo saavutettu. Vertailen näitä kahta vuosikertaa fokuksen ollessa siinä, kuinka paljon median uutisointi naisten roolista politiikassa on muuttunut 15 vuoden aikana ja mitä samoja piirteitä on säilynyt.

Selkeä ero syntyy vertaillessa mies- ja naispoliitikkojen henkilökuvia. Koska tutkimusaineistona ovat naistenlehden haastattelut, miespoliitikkojen henkilökuvat ovat järjestäänkin 2010-luvulla jokseenkin harvinaisia, naispoliitikkojen henkilökuvien ollessa arkipäivää. Myös erot miesten ja naisten käsittelyssä ovat kuitenkin valtavat: kun miespoliitikkojen henkilökuvat pysyvät hyvin pitkälti asialinjalla, naispoliitikkojen henkilökuvissa korostuvat selkeästi tietyt asiat, joita yleisesti yhteiskunnassa naisilta odotetaan. Näitä ovat esimerkiksi äiteys, suhde vanhenemiseen ja ulkonäöstä huolehtiminen kiireisen työn

ohella. Myös naispoliitikkojen raskaassa työssä jaksaminen kyseenalaistetaan ja tuodaan kerta toisensa jälkeen esille. Annan haastattelut ja todentavat vielä vuosina 2014-2015 kuvaa politiikan kentästä miehisenä ja maskuliinisena alueena, jossa nainen on väistämättä jotain vierasta. (kts. Railo 2011)

Vuosituhanen vaihteessa oli vielä hyvin yleistä keskittyä räikeästikin naispoliitikkojen ulkonäköön ja esittää huoli siitä, kuinka haastateltava ehtii huolehtimaan kauneudestaan ja itsestään kiireisen ja tärkeän työn ohella. Ennen kaikkea 1999-2000 –lukujen haastattelut ovat paljon pinnallisempia, ja oli esimerkiksi hyvinkin tavanomaista kyseenalaistaa naispoliitikon asiantuntijuus ulkonäön perusteella (mm. *Anna* 19.9.2000). Edellisten eduskuntavaalien aikaan ilmestyneet haastattelut sen sijaan olivat tämän suhteen jo hienovaraisempia, ja ulkonäköä kyllä kommentoidaan henkilökuvien estetisoinnin vuoksi. Kuitenkin suorien kommenttien vaatiminen ulkonäöstä nähdään ainakin osassa haastatteluja turhanpäiväisenä – sellaisena, mihin esimerkiksi iltapäivälehdet syyllistyvät. (esim. *Anna* 24.7.2014)

Myös iän merkitys poliitikkojen henkilökuissa korostuu. Käsiteltävät asiat riippuvat hyvin pitkälti siitä, minkä ikäinen haastateltava on. Alle 40-vuotiaan naispoliitikon haastattelussa keskitytään tämän rakkauselämään ja odotuksiin lasten hankkimisesta, 50 ikävuoden ikään ehtineillä poliitikoilla korostuu katumus siitä, ettei ole ollut tarpeeksi läsnä kotona. Yli 50-vuotiailla naispoliitikoilla on myös se yhteinen piirre, että lähes poikkeuksetta nainen on lopettanut tai on lopettelemassa uraansa haastatteluhetkellä. Näissä haastatteluissa korostetaan sitä, kuinka haastateltavan elämä on nyt parempaa ja onnellisempaa, kun poliitikon paineet ovat hellittäneet. Mitään näistä piirteistä ei ole nähtävissä miespoliitikkojen henkilökuissa; sekä haastatellut Haavisto ja Lipponen ovat jo haastatteluhetkellä lähes 60-vuotiaita, mutta eläkkeelle siirtymisestä ei näy merkkiäkään. Molemmat olivat vielä vuonna 2012 presidenttiehdokkaina, ja ensi vuoden (2018) presidentinvaaleissa 59-vuotias Haavisto on jälleen ehdokkaana.

2.3 Feministinen tulkintatapa metodina

Metodiksi tutkimukselleni valikoitui feministinen tulkintatapa melko luonnollisesti, sillä sen tarkoituksena on nimen omaan kyseenalaistaa ympäröivät normit ja ihanteet tuoden näkyviksi ympäristössään vallitsevat patriarkaaliset ja fallosentriset olettamukset. (Liljeström 2004) Tämä tutkimustapa palvelee tutkimuskysymystäni erinomaisesti, sillä haluan nimenomaan selvittää

median eroja nais- ja miespoliitikkoihin suhtautumisessa ja purkaa politiikan patriarkaalisia malleja ja oletuksia.

Yksi keskeisistä feminististä tutkimusta ohjaavista alakäsitteistä on intersektionaalisuus, millä tarkoitetaan kriittistä tarkastelua yksilön erilaisten piirteiden välisiin suhteisiin painottuen. Tällaisia piirteitä ovat sukupuolen lisäksi esimerkiksi etnisyys, ikä, vammaisuus, seksuaalisuus, luokka sekä ulkonäkö. Kaikki yksilön identiteetin piirteet ja niihin perustuva syrjintä kuuluu siis intersektionaalisen feminismiin, ja niin kuuluu myös oma ulkonäön merkityksiin politiikassa ja johtoasemissa keskittyvä tutkimukseni. (Karkulehto & Saresma & Harjunen & Kantola 2012)

Intersektionaalisuus toimii niin, ettei se tarkastele henkilöitä ja heidän kohtaamaansa kohtelua yhteiskunnassa ainoastaan heidän sukupuolensa perusteella. Intersektionaalinen lähestymistapa tiedostaa, että esimerkiksi yksilön etuoikeuksiin ja tämän kohtaamaan syrjintään vaikuttavat myös muut ominaispiirteet, kuten omalle tutkimukselleni tärkeät ruumiillinen ulkonäkö sekä ikä. (Karkulehto ja muut 2012)

Lähden tutkimuksessani oletuksesta, että median suhtautuminen nais- ja miespoliitikkoihin on äärimmäisen sukupuolittunutta. Tämä näkyy erityisesti naisten ulkonäön julkisuudessa; se on yhteinen asia, joka on yhteiskunnan hallittavissa, määriteltävissä ja kontrolloitavissa. Ulkonäön kontrollointi ja seksismi ovat ennen kaikkea vallankäytön välineitä, ja sitä kuvaa osuvasti toisen aallon feminismiin yksi kuuluisimmista lausahduksista ”*henkilökohtainen on poliittista*”. Feministinen tulkintatapa onkin tutkimukselleni hyvin luonteva lähtökohta, sillä pyrin paitsi paljastamaan politiikan kentän sukupuolittuneita rakenteita ja asenteita, myös tuomaan esille eroja median suhtautumisessa sukupuoliin. Intersektionaalisuuden kannalta merkittävää on, että naisia arvotetaan edelleen hyvin vahvasti esimerkiksi heidän ruumiin kokonsa tai ruumiillisen ulkonäönstään kautta. (Wolf, 1996; Chapkins 1986; Karkulehto ja muut 2012.)

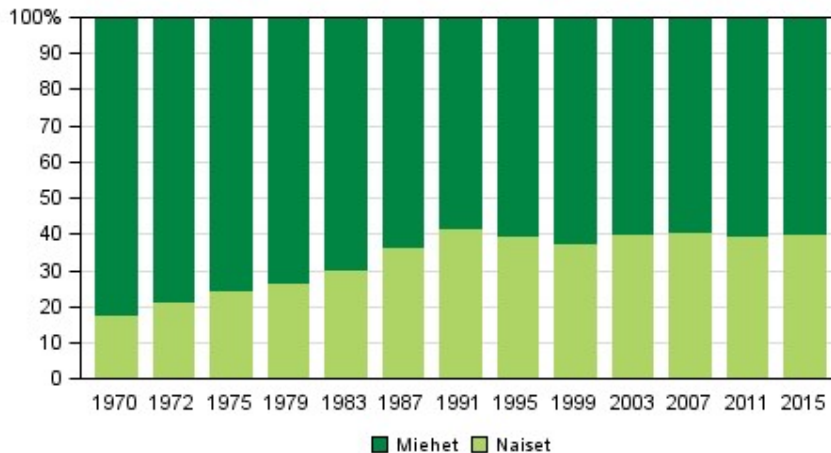
3. POLITIIKAN SUKUPUOLITTUNEISUUS

3.1 Historiaa ja nykytilanne

Politiikan kenttä on vielä 2017 vuonna 100-vuotiaassa Suomessa äärimmäisen sukupuolittunut, ja naisia on ollut eduskunnassa yli 40 prosenttia vasta kymmenen vuoden ajan (Tilastokeskus). Kuitenkin naiset ovat edelleen, kuten ovat aina olleet, vähemmistö politiikassa (Kuvio 1). Suomen satavuotisen itsenäisyyden aikana vuosina 1917-2017 naisministereitä on ollut vain 156, miesten vastaavan luvun ollessa 1126. Näin ollen vain 12 prosenttia itsenäisyyden ajan ministereistä on ollut naisia: 1990-luvulle saakka naisministereitä ei ollut hallituksessa välttämättä lainkaan, kuitenkin maksimissaan kolme.

Kuvio 1: Miesten ja naisten osuus ehdokkaista eduskuntavaaleissa 1970–2015 (%)

http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2015/01/evaa_2015_01_2015-04-10_tie_001_fi.html



Naiset olivat edustajien paikkojaan tasaisesti kasvattava vähemmistö eduskunnassa vuoteen 2007 saakka, jolloin naiskansanedustajien määrän 40% rajapyykki ylittyi ensimmäistä kertaa. (Kuvio 1) Naisten osuus kansanedustajista on pysynyt tasaisena siitä lähtien. Tällä hetkellä (2017) Suomen eduskunnassa naisia on 41,5 prosenttia. (Tilastokeskus) Vuodesta 2007 lähtien eduskunnassa on siis katsottu toteutuvan *sukupuolten tasapaino*, sillä sen katsotaan toteutuneen, kun kumpaakin sukupuolta on 40-60% edustajista (Dahlerup – Layenaar 2013, 8–

10). Naiset eivät kuitenkaan vielä koskaan ole olleet enemmistönä Suomen eduskunnassa (Eduskunta.fi).

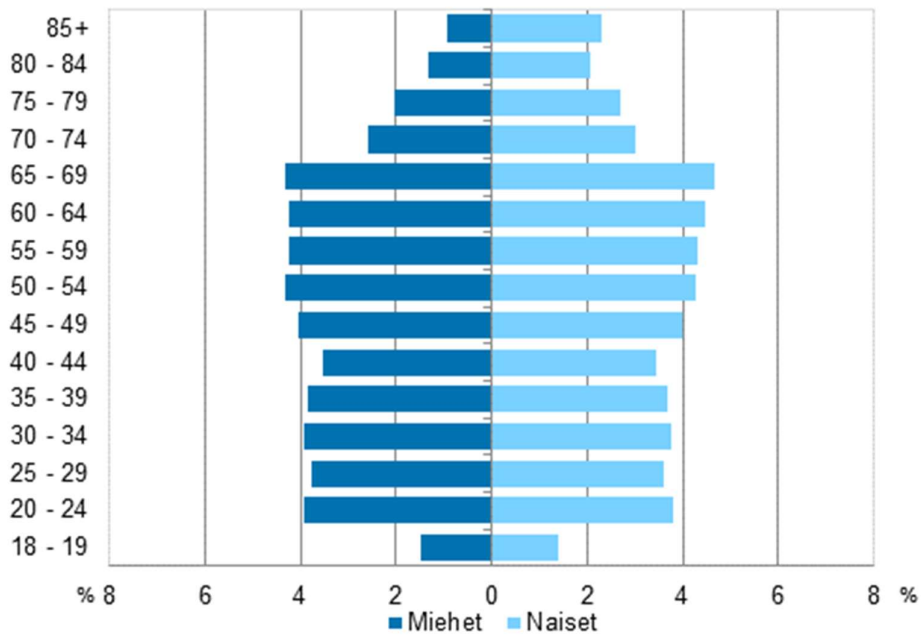
Naisministerien salkut ja vastualueet ovat olleet kautta historian äärimmäisen ennaltamäärättyjä ja sukupuolittuneita: naiset, jos heitä on hallitukseen päässyt, on pistetty vastuuseen niin sanotusti pehmeämmistä asioista, kuten sosiaali-, koulutus- ja terveysalasta, miesten ollessa normi vaativimmissa tehtävissä esimerkiksi talouden asiantuntijoina. (Valtioneuvosto.fi) Vasta 1990-luvulla naiset saivat vaativampia tehtäviä, kun Elisabeth Rehn sai vuonna 1990 puolustusministerin ja Tarja Halonen vuonna 1995 ulkoministerin salkun. Vuonna 2000 Halosesta tuli Suomen tasavallan presidentti, rikkoen näin ensimmäisten maiden joukossa tämän lasikaton. (Kuusipalo 2011, 73)

Tämä edellämainittu tehtävänjako ”naisten ja miesten töihin” on tämänkin hetkessä hallituksessa selkeästi havaittavissa. Nykyisessä Juha Sipilän hallituksessa naisia on seitsemän yhteensä kahdestakymmenestä ministeristä, ja suurin osa heistä on saanut vastuun jonkinlaista äitivaistoa vaativista sosiaali- ja terveysministerin sekä koulutusministerin salkuista. (Valtioneuvosto.fi)

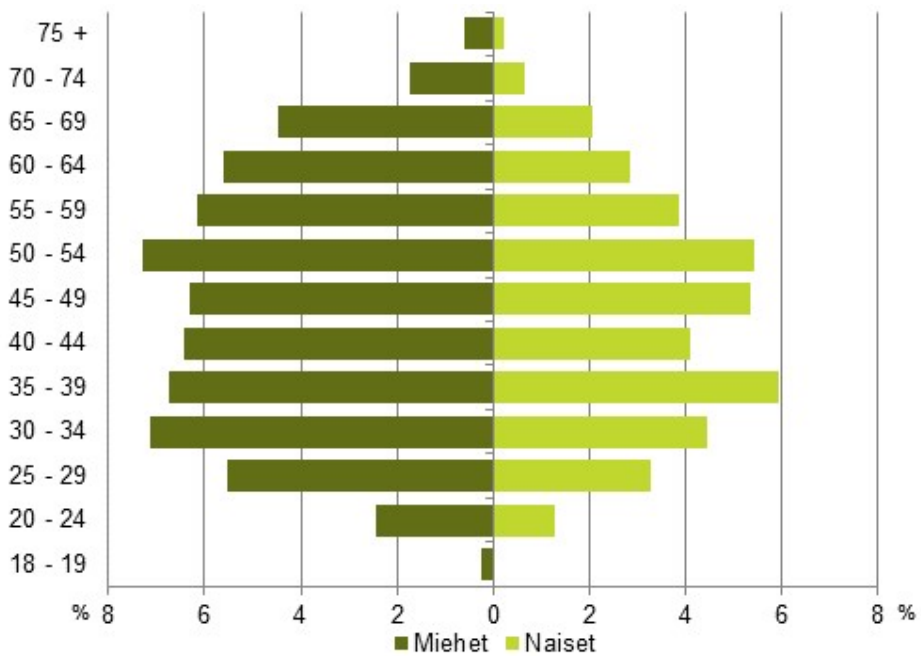
3.2 Vuoden 2015 eduskuntavaalit – *missä naiset?*

Kuvioissa 2-4 todentuu politiikan vahva sukupuolittuneisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa sekä ehdokkaiksi lähteneissä että kansanedustajiksi valituissa henkilöissä. Miehet ovat enemmistönä kaikissa ikäluokissa (kuviot 3 & 4), mutta erityisesti naisedustajat loistavat poissaolollaan yli 55-vuotiaissa ehdokkaissa: yli 55-vuotiaita valittuja sekä ehdolle asettuneita on vain 18 prosenttia ikäluokkansa ehdokkaista. Tämä seikka on vahvassa ristiriidassa sen suhteen, että miesten lyhyempi elinikä alkaa ikäpyramidissa näkyä jo 60 ikävuodesta lähtien (kts. kuvio 2.).

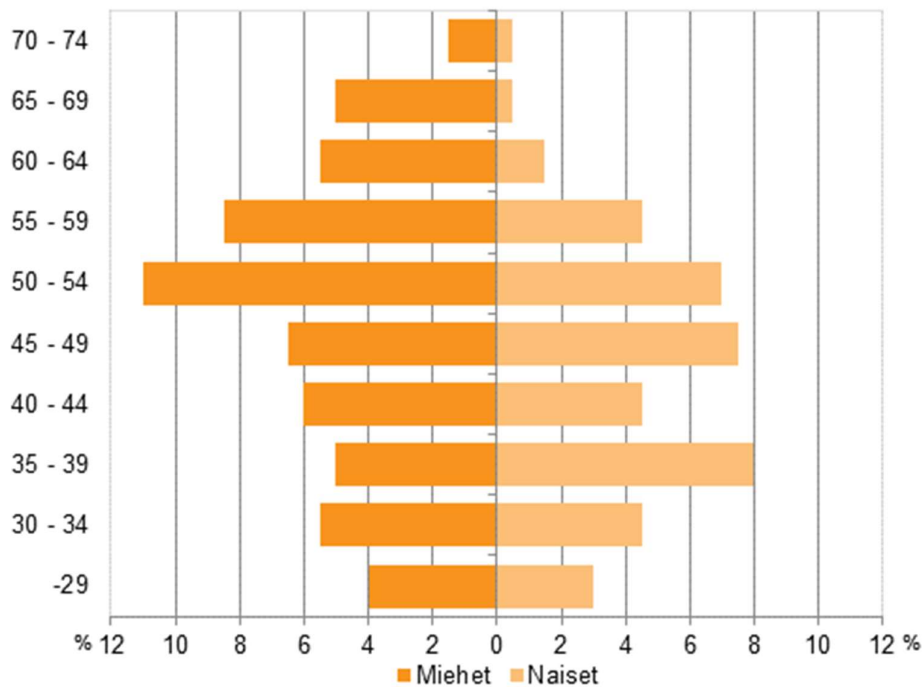
Kuvio 2. Äänioikeutettujen ikäjakauma sukupuolen mukaan eduskuntavaaleissa 2015, % kaikista äänioikeutetuista



Kuvio 3. Ehdokkaiden ikäjakauma sukupuolen mukaan eduskuntavaaleissa 2015, % kaikista ehdokkaista



Kuvio 4. Eduskuntaan valittujen ikäjakauma sukupuolen mukaan eduskuntavaaleissa 2015, % kaikista valituista



Tilastoista siis käy selvästi ilmi, että naisen markkina-arvo politiikassa alkaa laskea selkeästi 50 ikävuoden jälkeen. Miehillä samanlaista selkeää arvon romahtamista ei ole havaittavissa. Naiset ovat kansanedustajiksi valituissa selkeä vähemmistö kaikissa ikäluokissa, mutta yli 55-vuotiaita naiskansanedustajia on vain murto-osa verrattaessa saman ikäluokan miehiin. (kuvio 4) Tilastot tuovat ilmi ristiriidan, että vaikka naisia on selkeä enemmistö vanhemmasta väestöstä, jo heidän asettumisensa ehdolle eduskuntavaaleissa on marginaalisen pientä verrattuna miehiin. (Kuviot 2-3) Kuitenkin tilastot todentavat, että 35-49 –vuotiaat naiset ovat jopa ikäluokkansa enemmistö valituista kansanedustajista. Tästä voi vetää sangen selkeän johtopäätöksen, että nuorehko nainen on politiikassa uskottavin sukupuolensa edustaja, toisin kuin miehillä, jotka ovat murskaava enemmistö yli 50-vuotiaista edustajista. (Kuvio 4)

Mikä siis saa ikääntyneen naisen katoamaan politiikasta saman ikäisen miehen ollessa ”konkari” (esim. YLE 24.4.2015)? Varmasti osa pitkän uran tehneistä naiskansanedustajista siirtyy ikääntyessään menestymään esimerkiksi europarlamenttiin, tästä esimerkkinä vastikään europarlamentin varapuhemieheksi noussut Heidi Hautala (YLE 26.20.2017). Kuitenkin ero ikääntyneisiin miesehdokkaisiin on niin huomattava, ettei se ole selitettävissä ainoastaan muihin tehtäviin siirtymisellä.

4. SUKUPUOLITTUNEET ULKONÄKÖVAATIMUKSET

Naisilla paine ulkonäöstä on miehiin verrattuna kaksinkertainen: naisen ulkonäkö viestii sekä naisen omasta luonteenlujuudesta ja elämönhallinnasta, kuin myös esimerkiksi aviomiehen asemasta yhteiskunnassa ja organisaation imagosta. Naisen ulkonäkö on miehen ulkonäköä muokattavampi, ja näin ollen lisää omaa vastuuta sen huolehtimisesta. Naisilla vastuun ottamisen omasta ulkonäöstään voi nähdä työnä ja velvollisuutena, ja yhteiskunnan yleisen asenteen mukaan virheitä ulkonäössä ainakin tulisi yrittää peittää. Näitä ulkonäön ”virheitä”, kuten aknea, peitetään esimerkiksi meikkaamalla, mikä vie aikaa keskimäärin 15-30 minuuttia päivittäin ja jopa satoja euroja vuosittain. Naisen ulkonäkö on arvosteltavissa oleva, yhteinen ja julkinen asia. Naisilta vaaditaan täydellistä ruumiin ja sen mahdollisten heikkouksien hallintaa osoittaakseen pystyvyytensä yhteiskunnassa. (Julkunen 2003, 101-102; Wolf 1996.)

Miesten kohdalla saman asteista ulkonäön täydellisen kontrollin tarvetta ei tutkimuksien mukaan vaikuta olevan. Hyvännäköisten, pitkien ja komeiden miesten on kuitenkin tutkimuksissa todettu tienaavan 12-14 prosenttia enemmän kuin vaatimattoman näköisten miesten (mm. Pease 2003). Erityisesti pituuden merkitys korostuu miesten kohdalla, ja sen katsotaan yleisesti ottaen kuvastavan valtaa ja voimaa. Naisten kohdalla pituus on erityisesti hyödyksi vain maskuliiniseksi mielletyissä tehtävissä (Kauppinen 2004). Tästä voi siis vetää johtopäätöksen, että pituudella on jonkinlainen merkitys naisen poliittisella uralla; kuten aiemmin todettu, koko politiikan kenttä mielletään hyvin maskuliiniseksi. Liika maskuliinisten piirteiden omaamisen ei kuitenkaan voi katsoa olevan hyödyksi naispoliitikolle, sillä vaikka jatkuvasti on osoitettava kykyään olla tasavertainen haastaja miespoliitikoille, on kuitenkin tarkkaan tuotava esiin naisellisia piirteitään, kuten joustavuutta, pehmeyttä ja huumorintajuutta. (Railo 2011, 239)

4.1 Kauneuden velvollisuus

Nimeään kantavan kosmetiikkajätti Helena Rubinsteinin tunnetun sanonnan ”*Ei ole olemassa rumia naisia, ainoastaan laiskoja*” mukaan kauneus kertoo ennen kaikkea henkilön elämönhallinnasta: se, ettei näytä suoraan *Cosmopolitanin* tai muun naistenlehden sivulta repäistyltä kaunottarelta arkielämässä kertoo siitä ettei yksinkertaisesti myöskään ole luotettava yksilönä, saati sitten työntekijänä. Meikkaamattomuus kertoo samasta elämönhallinnan

puutteesta. Tämä taas antaa ymmärtää, että naisella on ikään kuin velvollisuus jatkuvasti näyttää hyvältä. Naiset havittelevat nykyaikaisen kauneuskäsityksen mukaista ikuista nuoruutta ja kauneutta, ja Rubinsteinin sitaatin perusteella voisi myös ajatella, ettei ole olemassa vanhoja naisia, vaan pelkästään niitä, jotka eivät *hallitse* sen tuomia efektejä. (Kauppinen 2004) Naisen on siis jatkuvasti hallittava kaikkia elämänsä osa-alueita, jotta tämä olisi uskottava niin työntekijänä kuin yhteiskunnallisena toimijana.

Kirjailija Naomi Wolf käsitteli ulkonäön merkityksen sukupuolittuneisuutta jo vuonna 1996 kirjassaan *Kauneuden myytti (The Beauty Myth)*. Wolf tuo laajassa tutkimuksessaan esille, kuinka naisten ulkonäköön liittyvät vaatimukset ja odotukset ovat olleet erityisesti toisen aallon feminismiin ja naisten seksuaalisen vapautumisen jälkeen ennen kaikkea miesten viimeinen keino hallita naista, ja pitää koko naissukupuoli otteessaan. Wolf näkee asian niin, että sitä mukaa kun naiset onnistuvat rikkomaan lasikatot ja olemassa olevia valtarakenteita, odotukset heidän ulkonäöstään nousevat: Wolf tuo esille, että aikansa naiset käyttävät yhtä paljon aikaa ja vaivaa arkiseenkin ulkonäköönsä kuin ammattikaunottaret. (Wolf 1996)

4.2 Ulkonäön korostunut merkitys johtotehtävissä

Huoliteltu ja nuorekas ulkonäkö on suoraan yhteydessä ihmisten mielikuviin henkilön sosiaaliekonomisesta asemasta. Sukupuolen ja ulkonäön merkitys korostuu naisten kohdalla erinäisissä tutkimuksissa. Powellin (1999) tutkimus johtamisohjelmaan preferoiduista ihmisistä osoitti, kuinka mieshokkaija suosittiin naisehokkaija verrattuna. Hyvännäköisiä naisehokkaija pidettiin puolestaan parempina vaihtoehtoina tehtävään kuin niitä, jotka eivät vastanneet yleistä kauneuden käsitystä.

Naisilla ulkonäön merkitys myös korostuu, mitä koulutetumpi nainen on; ulkonäöstä on eittämättä tullut lyömäase, joka toimii erinomaisena keinona hallita naisen etenemistä eri elämäntilanteissa ja esimerkiksi urapolulla (Wolf 1996). Kaikenlainen syrjintä näyttää tutkimusten valossa yleistyvän sosioekonomisen aseman parantuessa; syrjintää todistetaan huomattavasti eniten ylimmillä toimihenkilöillä sekä valtiosektorilla työskentelevillä naisilla. (Viitasalo 2011) Tästä voi vetää suoran johtopäätöksen siihen, että mitä miesvaltaisempi ala on kyseessä, sitä sukupuolittuneempaa ja yleisempää syrjintä esimerkiksi iän tai ulkonäön perusteella on. On myös huomioitavaa, että toimiakseen uskottavasti maskuliinisten alojen, kuten politiikan, huippupaikoilla on naisen tehokkaasti häivyttävä naiseutensa. (Acker 1991)

Naisten kauniin, hoikan ja huolitellun ulkonäön katsotaan siis viestivän ennen kaikkea siitä, kuinka luotettava ja tehokas nainen on työntekijänä. Ulkonäön merkitystä poliittisen uran edistymiseen on tutkittu muun muassa tuoreessa tutkimuksessa, joka osoitti oikeistopoliitikkojen ”hyvän” ulkonäön korreloivan positiivisesti suoraan vaalimenestyksen kanssa. Tutkimuksessa osoitettiin myös, että viehättävä ulkonäkö viestii myös korkeasta sosioekonomisesta asemasta ja taloudellisesta menestyksestä. (Berggren & Jordahl & Puotvaara 2017)

Naisten kohtuuttoman suuria ulkonäköpaineita perustellaan naisten sijoittumiseen enemmän tai vähemmän julkisiin ammatteihin (Wolf 1996). Naisten ulkonäköä käytetään myös hyvin usein organisaatiossa hyväksi siten, että naiset luovat ulkonäöllään ikään kuin organisaation julkisen kuvan, ja näin heidän avullaan luodaan jollain tavoin seksualisoitua ja esteettistä tunnelmaa (Julkunen 2003). Naisten ulkonäkö on hyvin seksualisoitu, esineellistetty sekä jatkuvan paineen ja tarkastelun alaisuudessa. Wolf tuo tutkimuksessaan myös esille erilaisia rekryointiprosesseja, missä kauneutta on pidetty välttämättömänä valttina; ilman tätä ominaisuutta naisella ei ole edes oikeutta hakeutua julkiseen ammattiin. Sama toimii myös toiseen suuntaan; liiallista kauneutta pidetään usein tekosyynä esimerkiksi seksuaaliselle häirinnälle. Tiedossa on myös tapauksia, jolloin nainen on irtisanottu työstään ilman mitään muuta selitystä kuin sopimattomuus yleiseen kauneuden muottiin. (Wolf 1996; Acker 1991.)

4.3 Ulkonäön menettämisen pelko: lihavuus ja ikääntyminen

Nykyajan kauneuskäsitys on hyvin ahdas: erityisesti hoikkuus ja urheilullisuus sekä nuorekas ulkonäkö ovat arvostetummat ja helpoimmin havaittavat ulkonäön piirteet. Sekä lihavuuden että ikääntymisen merkit nähdään ennen kaikkea elämänhallinnan puutteesta kertovina piirteinä, ja ne vaikuttavat suoraan yksilön kokemaan arvostukseen niin työyhteisössä kuin yhteiskunnassakin. Bisnes näiden kahden ulkonäön selkeimmin havaittavan piirteen ympärillä on valtaisa: naisille markkinoidaan kosmetiikkatuotteita ikuisen nuoruuden ja kauneuden ihanteisiin pyrkien, erilaiset laihdutusohjelmat taas pelaavat taitavasti lihavuuden pelon avulla. (esim. Wolf 1996; Chapkis 1986; Harjunen 2016; 2012.)

Lihavuuden vaikutusta työelämään on käsitelty monissa tutkimuksissa, ja yleinen lopputulos on poikkeuksetta se, että lihavuus todellakin on sekä este että hidaste ihmisen työuralla, ja lihavuus on yleisempää alemmissa sosioekonomisissa ryhmissä. Naisilla lihavuus ja ylipaino

nähdään stereotyyppisenä vastakohtana ”normaalille” keskiluokkaiselle hillitylle naiselle: lihava naisruumis onkin hyvin stigmatisoitu. Miesten kohdalla lihavuus sen sijaan voi luoda kuvaa eräänlaisesta ”humoristisesta kansanmiehestä”, eli piirre voi jossain määrin olla miehelle jopa hyväksi julkisessa ammatissa toimiessa. (Harjunen 2012, 164-166). Tutkimukset siis osoittavat lihavuuden olevan hyväksytympää miehillä kuin naisilla. (mm. Stockdale & Crosby 2004) Lihavuudesta puhutaan ennen kaikkea terveydellisenä ongelmana, vaikka lihavuuteen kohdistuvaa inhoa ja halveksuntaa eivät riitä selittämään pelkät kansanterveydelliset intressit. 2000-luvulla voikin puhua niin kutsutusta lihavuusfobiasta – niin pelättyä ja halveksittua lihavuus on. Terveys ja ennen kaikkea terveelliseltä näyttäminen on siis osoitus ”*ruumiiseen panostetusta työstä ja potentiaalisesta tuottavuudesta.*” ”Terveellisen” eli hoikan ruumiin ylläpitämisessä epäonnistunut henkilö leimaantuu helposti sairaaksi. Lihavuus on myös merkki moraalista heikkoudesta ja se aiheuttaa sosiaalista stigmaa. (Harjunen 2016; 2012.)

Hannele Harjunen on tutkinut kattavasti lihavuuden ja uusliberaalin kulttuurin ja talousajattelun välistä yhteyttä. Lihavuusfobia ja lihavuuden demonisointi on vahvasti yhteydessä uusliberaalin talouden, terveyden ja moraalin merkityksiin: aikamme kuva on siis ennen kaikkea yksilö, joka ”*olemalla yhteiskunnalle halpa, kontrolloitu, tehokas, itseohjautuva, vastuullinen ja hyviä valintoja tekevä*”, on kuitenkin ”*myös jatkuvasti kuluttava yksilö.*” Laihdutusteollisuus on ollut jo vuosikymmenten ajan alati kasvava bisnes, minkä kuluttamiseen ihmiset ajetaan lihavuuden stigmatisoinnilla ja epärealististen kauneusihanteiden ylläpitämisellä. (mm. Harjunen 2016)

Ageismi eli ikäsyryntä on siinä mielessä naispoliitikoille merkittävä syrjinnän muoto, että ikäsyryntää esiintyy erityisesti ylemmillä naispuolisilla toimihenkilöillä sekä yli 50-vuotiailla naisilla, jotka työskentelevät valtiosektorilla. Naisjohtajat kokevat siis ikäsyryntää kaikista ikäryhmistä eniten. Syitä tähän sopii arvuutella: johtuuko ikäsyryntä tyytymättömyydestä johtamiseen vai onko ikäsyryntä syy, miksi yli 50-vuotiaita naisia ei enää huolita johtoasemiin? Joka tapauksessa on kiistatonta, että naisten ja miesten ikääntymiseen suhtaudutaan kulttuurillisesti eri tavoin. (Viitasalo 2015: 50, 55, 59)

Ikäkeskustelua värittää selkeä ristiriita, sillä naiset alkavat menettää arvoaan työmarkkinoilla jo neljästäkymmenestä ikävuodesta lähtien. Siitä huolimatta naisen parhaan työiän katsotaan olevan 35-40 ikävuoden välillä. Kun otetaan huomioon, että niin kutsutut ruuhkavuodet sijoittuvat juuri 30-45 ikävuoden välille, jää naisille äärimmäisen lyhyt aika edetä työelämässä. (CIPID report, 2004; Rouvinen 2003.)

Ageismi on politiikassa selkeä ongelma, sillä yli 55-vuotiaat naiset ovat tämänkin hetkessä eduskunnassa selkeä vähemmistö, mistä voi päätellä naisten poliittisen uran olevan miesten vastaavaa lyhyempi (kuvio 4). Kuvio 4:n osoittamaa ikääntyvien naispoliitikkojen syrjintää todentaa myös Kauppisen tutkimus Työelämän tutkimus 9-2011 julkaistussa artikkelissaan. Tutkimuksen laaja määrällinen tutkimus osoittaa, että kun vielä 45-54-vuotiaiden ikäsyrjinnässä ei ole vielä suuria sukupuolittuneita eroja, yli 55-vuotiaiden naisten kohdalla ikäsyrjintä on täysin kiistatonta. Tutkimuksessa yli 7,5 prosenttia yli 55-vuotiaista naisista on kokenut itseensä kohdistuvaa ikäsyrjintää, saman ikäryhmän miehillä vastaavan luvun ollessa vain 2,6. (Työelämän tutkimus 9-2011; Tilastokeskus.)

Tutkimus osoittaa myös, että naisten kokemaan ikäsyrjintään saattaa liittyä myös sukupuolittunutta syrjintää, sillä 13 prosenttia naisvastaajista ilmoitti todistaneensa myös tätä syrjinnän muotoa. Tutkimus myös tuo esille sen, kuinka naisiin painottuvaa ikäsyrjintää esiintyy erityisesti ylempien toimihenkilöiden keskuudessa; mitä korkeampi sosioekonominen asema, sitä aiemmin alkaa menettää arvoaan työmarkkinoilla. (Kauppinen 2011) Huomattavissa on myös epämukaisuuden kokemus siitä, että juuri kun heistä tulee psyykkisesti vahvoja ja varmoja, heillä ei olekaan enää sosiaalisesti juurikaan arvoa (Julkunen 2003).

Railon (2011) tutkimuksessa vanhenevien naispoliitikkojen henkilökuvissa ulkonäköön ja sen mahdollisiin heikkouksiin alettiin suhtautua huumorilla, eikä täydellistä ruumiin kontrollia enää voitu vaatia. Niissä kuitenkin heti perään pyrittiin korostetamaan, ettei heidän vanhenevien ruumiidensa heikkous tai ylipäättään epätäydellisyys ole este heidän julkiselle viranhoidolleen. (Railo 2011, 252)

Tutkimusten mukaan ikääntyviä naisia arvostellaan ulkonäön perusteella eri tavoin kuin miehiä. Naiset vanhenevat kulttuurillisesti miehiä aikaisemmin, ja ikääntymisen merkit näyttäytyvät naisessa ennen kaikkea heikkoutena: onhan ruumiin ja sen toimintojen täydellinen hallinta ollut todistetusti naisen suurin valttikortti työelämässä (esim. Wolf 1996). Ikääntynyt mies voi itse asiassa ennemminkin hyötyä iän tuomasta tietynlaisesta charmikkuudesta; naiselle ikääntymisen ei ole huomattu tuovan samanlaista positiivista vaikutusta. (Julkunen 2003)

Myös Raija Julkusen laaja haastattelututkimus todentaa edellä mainittuja ikääntymisen mukanaan tuomia sukupuolieroja. Naisen arvo määritty edelleenkin ennen kaikkea ulkonäön, miehen arvo taas fyysisen suorituskyvyn mukaan. Miehilläkin ikääntymiseen liittyvät ulkonäölliset paineet liittyvät ruumiin ulkoisiin muutoksiin, kuten kaljuuntumiseen ja vatsan kertymiseen. Nuo iän tuomat piirteet aiheuttavat miehissäkin häpeää. Ikääntyvät naiset sen

sijaan kertoivat hyvinkin yhtenäisesti ”inhoavansa” ikääntyvää vartaloaan: sen ”roikkumista ja valumista”, ryppyjä ja muita iän tuomia muutoksia kohti epätäydellisyyttä. Tutkimuksen selkeimpiä sukupuolieroja on nimenomaan naisen asettuminen julkisen katseen kohteeksi. Naisilla ikääntyminen näkyy myös konkreettisemmin kuin miehillä erilaisten fyysisten muutosten, esimerkiksi vaihdevuosien, kautta. Ikääntyvät naiset kokivat myös ikään kuin velvollisuudekseen nähdä vanhenevan itsensä ja ikänsä muiden silmin, ja taistella sitä vastaan. (Julkunen 2003, 90-93, 98.)

5. AINEISTON TULKINTA

5.1 Sukupuolittunun suhtautuminen ulkonäköön

”Usein sanotaan, että nainen joutuu tekemään kaksin verroin töitä menestyäkseen perinteisillä miehisillä aloilla. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan se ei pidä paikkaansa. Todellisuudessa nainen joutuu tekemään kuusi kertaa enemmän työtä.”

Tanja Karpela *Annan* haastattelussa 19.9.2000

Vuosien 1999-2000 haastatteluissa ulkonäkö korostuu vuosien 2014-2015 haastatteluja enemmän. Viisitoista vuotta on pitkä aika tasa-arvon rintamalla, ja monessa suhteessa *Anna-lehti* on mennyt asiallisempaan suuntaan, eikä poliitikkojen ulkonäköä kommentoida samalla mittakaavalla kuin ennen. Kuitenkin, kummankin otannan haastatteluissa sukupuolierot ovat silmiinpistävät; nais- ja miespoliitikoilta tivataan täysin erilaisia asioita.

Erityisesti Tanja Karpelan haastattelu suorastaan mässäilee tuoreen kansanedustajan ulkonäöllä. Haastattelu alkaa monen kappaleen kuvailulla Karpelan muuttuneesta tyylistä ja siitä, onko entinen miss-Suomi uskottava poliitikkona: *”Lehtien sivuilla pitsiliivejä esittelevä kurvikas blondi ei oikein vastaa mielikuvaa luotettavasta kansakunnan tukipylvästä.”* Erityisesti kuvailevat sanat ”kurvikas” ja ”blondi” ovat huomionarvoiset – näin lehti toistaa ajatusta siitä, ettei vaaleahiuksinen naiselliset muodot omaava nainen voi olla luotettava tai uskottava. Haastattelussa myös arvostellaan Karpelan itsenäisyyspäivän vastaanoton asuvalintaa:

”Karpela itse sai ryöpyn niskaansa, kun hän ilmestyi ensimmäisiin linnanjuhliinsa décollete ’ta auliisti paljastavassa vartaloa nuolevassa puvussa. Toisten mielestä hän oli tyrmäävän kaunis, toisten mielestä vain tyrmistyttävä.” (Anna 19.9.2000)

Naiskansanedustajalta siis odotetaan hillittyä pukeutumista jopa juhlatilaisuuksissa: pukeutumistyyli vaikuttaa naisen oletettuun asiantuntevuuteen, ja vihjaa, ettei ”seksikkyyss” tai liiallinen laittautuminen ole toivottuja piirteitä politiikan kentällä. Ajatus naisen uskottavuuden puutteesta ulkonäön perusteella toistuu läpi tekstin:

”Harva ehdokas joutui vaalien alla samanlaisen tietovisailun alle kuin Tanja Karpela. Yksi jos toinenkin toimittaja olisi miehuusti paljastanut, että kuohkean tukan alla on lähinnä tyhjiä.” (Anna 19.9.2000)

Karpela pyrkii läpi haastattelun vetämään huomiota siihen, että hänellä on asiantuntemusta ja pyrkii erkaantumaan missin imagostaan. Uskottavuus-teema onkin haastattelun kantava teema: *”Tiesin joutuvani tekemään uskottavuuden kanssa töitä, kun on tällainen tausta.”* Karpela varoo kuitenkin syyllistämästä mediaa kohtaamastaan arvostelusta, ja kertoo hyväksyvänsä sen, että joutuu todistelemaan uskottavuuttaan suurelle yleisölle:

”Kyllä minä silti ymmärrän, ettei minun uskottavuusongelmani ole median vika enkä voi olettaa, että minua pidetään heti täysveroisena poliitikkona. Minun on itse kyettävä osoittamaan, että tosiaan osaan ja kykenen.” (Anna 19.9.2000)

Tekstin loppupuolella mietitään, kuinka Karpela sopii politiikan kentälle: *”Entä miten Tanja Karpela on sopeutunut miehisiin vallan kabinetteihin? Miten nuori nainen saa herraseurassa äänensä kuuluville?”* Haastattelu siis jo itsessään toistaa stereotypiaa, ettei nuori nainen, etenkin nuori ja kaunis nainen, kuulu politiikan kentälle. Karpela ei kuitenkaan valita tai haastattelussa myönnä kokeneensa juurikaan syrjintää: *”Kollegat ovat ottaneet minut lämpimästi vastaan. [...] No, muutamilla miehillä olen ollut havaitsevinani hieman alentuvaa asennetta, mutta hyvin harvinaista se on.”* Haastattelu loppuu toteamalla, että Karpela kyllä kestää arvostelun ja puheet, sillä se on julkisuuden hinta:

”Sitä, kuinka paljon ilkeät puheet ja matalamieliset kirjoitukset Tanja Karpelaa oikeasti loukkaavast, on turha edes kysyä. Kymmenen vuotta julkisuudessa ovat koulineet pitämään pinnan sileänä. Itkut itketään yksin.” (Anna 19.9.2000)

Anne Sinnemäen haastattelu *Täällä olisi saumaa turhautumiselle* (Anna 11.4.2000) maalaa tuoreesta kansanedustajasta melko yksipuolista kuvaa. Sinnemäen naisellisiin ja tyttömäisiin piirteisiin kiinnitetään huomiota: tätä kuvaillaan kokemattomalta vaikuttavaksi teinitytöksi, ja tämä myös ”hihittelee” haastattelun aikana. Hän myös puolustaa kollegaansa Tanja Karpelaa

tuomalla esiin itse tekemiään virheitä, ja selittää erilaista suhtautumista hiusten värillä: *”Olen minäkin tehnyt aloittelevan kansanedustajan mokia, mutta ruskeatukkaisten naisten virheisiin kiinnitetään vähemmän huomiota kuin vaaleiden.”* Sinnemäki on siis sitä mieltä, että hiusten väri vaikuttaa naisen uskottavuuteen poliitikkona. (Anna 11.4.2000)

Vuosituhanen vaihteen haastattelut suhtautuvat siis ulkonäköön hyvin suoraviivaisesti. Esimerkiksi Tarja Halonen pui haastattelussaan poliitikkojen kohtaamia sukupuolittuneita ulkonäkövaatimuksia:

”Muutamia muitakin tilanteita on ollut, jolloin on kiinnitetty huomiota ulkomuotoon, kun vastaavassa tilanteessa olleelta mieheltä olisi tiedusteltu, kuinka montaa kieltä tämä osaa puhua.”

Halonen suhtautuu oman ulkonäkönsä arvosteluun huumorilla, esimerkiksi siihen, että tätä nimiteltiin toistuvasti noita-akaksi. (Anna 18.5.1999)

Jutta Urpilainen joutui vuonna 2008 ulkonäkökeskeisen kohun keskelle poseerattuaan verkkosukkahousuissa ja mekossa iltapäivälehdessä. Tämän kerrotaan haastattelussakin vaikuttavan Urpilaisen kohtaamaan arvosteluun, ja muutenkin ministeri kertoo kohdanneensa paljon ulkonäköön liittyvää loukkaavaa arvostelua:

”Puheenjohtajuuden alussa ulkonäköäni ja pukeutumistani arvosteltiin paljon ja se oli loukkaavaa. Tuollainen kritiikki satuttaa enemmän kuin toiminnan tai mielipiteiden arvostelu. Mutta enää se ei hetkauta minua.” (Anna 30.4.2014)

Ulkonäön arvostelu on siis tapa käyttää valtaa: sillä voidaan aiheuttaa jopa ministeriaseman omaavalle naiselle pahaa mieltä ja epävarmuutta. Urpilainen pyrkii luomaan itsestään helpommin samaistuttavaa kuvaa: *”Lapsuudenkodissani kuljen verkkareissa ilman meikkiä ja olen Jutta, en ministeri.”* ”Jutta” ja ”ministeri” ovat siis kaksi täysin eri asiaa, ja nimenomaan ulkonäköön liittyvät seikat, kuten naisellinen pukeutuminen (vrt. ”verkkarit”) ja meikkaaminen tuovat ”ministerin” tittelin kaipaaman statuksen ja uskottavuuden. (Anna 30.4.2014)

Annan suhtautuminen haastateltaviin on muuttunut paljon vuosituhanen vaihteesta. Kun esimerkiksi Tanja Karpelan haastattelussa puhuttiin kansanedustajan ”avonaisesta

dekollete'sta”, on vuonna 2014 Eija-Riitta Korholan haastattelussa otettu toisenlainen lähestymistapa aiheeseen: haastattelussa kerrotaan Korholan saavan haastattelun aikana puhelun, jossa tätä pyydettiin ”*mukaan iltapäivälehdessä haastatteluun, jossa pitäisi kertoa, missä hän on tyytymätön ulkonäössään.*” Korholaa ei tämä kiinnosta, mutta kertoo seuraavaksi, kuinka oli saanut viehättävyyteen hyvän neuvon ”eräältä mieheltä”. Tämän mukaan mies ”*ei halua kuulla yhtään naisen huonoa puolta, sillä naisen eroottisuus ei synny täydellisyydestä vaan tyytyväisyydestä siihen, mitä on.*” Tämä on siitä syystä mielenkiintoinen kommentti, että se antaa auktoriteetin naisen viehättävyyden määrittelystä miehelle – kun muissa haastatteluissa kuvaillaan ja jopa arvostellaan naisten ulkonäköä, on hyväksyttävää olla ”*tyytyväinen siihen, mitä on*”, kun se on miehen antama neuvo. (Anna 24.7.2014)

Myös Päivi Lipposen haastattelussa (Anna 1.10.2015) ulkonäkö on vahvasti läsnä. Lipponen kertoo ystävänsä ihmetelleen, että ”*miten noin mitättömän näköinen mimmi saa aina komeimmat miehet.*” Kauneus on siis naiselle tärkeä pääoma, joka vaikuttaa ennen kaikkea parin löytymiseen. Lipponen kertoo myös laihduttamisprojektistaan, sillä oli huomannut eduskunnasta putoamisen jälkeen lihoneensa ”*salakavalasti*”. Taas viitataan siihen, kuinka vaativa työ voi olla naiselle liikaa, ja usein ulkonäöstä huolehtimiseen ei löydy riittävästi aikaa:

”Olen aina ollut melko terve ja hoikka, enkä ole miettinyt kilojani. Nyt kun on ollut aikaa keskittyä omaan hyvinvointiin, huomasin, että painoa oli tullut salakavalasti lisää. [...] seitsemän kiloa lähti kahdessa kuukaudessa. Minulla on parempi olo, ja olen saanut kohteliaisuuksia virkistyneestä ulkonäöstäni. Seuraava tavoite on pysyä näissä elämäntavoissa. Voi olla, että painokin vielä tippuu.” (Anna 1.10.2015)

Ulkonäköön huomion kiinnittyminen on todella sukupuolisidonnaista: laihduttaminen, ulkonäön menettäminen vanhenemisen myötä sekä median ulkonäkökeskeisyys nousevat tavalla tai toisella esiin jokaisessa naispoliitikon haastattelussa. Esimerkiksi Pekka Haaviston haastattelussa ruumiillisuus ei ollut juuri lainkaan läsnä – se tulee esiin ainoastaan silloin, kun Haavisto vitsailee ulkonäköpaineidensa tulevan lähinnä puolisoltaan, joka itse ”*on huoliteltu ja urheilee paljon.*” Tämä ”*jaksaa muistuttaa, että minun pitäisi liikkua enemmän.*” (Anna 18.6.2014)

5.2 Ageismi

Henkilökuvat naispoliitikoista, jotka ovat jo ylittäneet tai ovat lähestymässä viidettäkymmenettä ikävuottaan ovat lähes yksin omaan tehty haastateltavan politiikasta lähtemisen jälkeen. Lähteminen voi olla oma päätös (mm. *Anna* 1.4.2015) tai pakotettua (mm. *Anna* 1.10.2015), mutta haastatteluissa toistuu aina se, kuinka naisen elämä on aina parempaa politiikasta lähtemisen jälkeen. Usein työhön poliitikkona oli kuulunut masennusta, uupumusta tai ahdistuneisuutta: kaikki nämä helpottivat politiikasta lähtemisen jälkeen.

Leena Harkimon haastattelussa *Viisikymppisenä elän elämäni parasta aikaa* (*Anna* 1.4.2015) 52-vuotias Harkimo on juuri luopunut 16 vuoden rupeaman jälkeen kansanedustajan tehtävistään. Haastattelussa korostetaan politiikasta lähtemisen olleen Harkimon oma päätös. Jo haastattelun otsikko kuuluttaa Harkimon elävän ”elämänsä parasta aikaa”, ja haastattelussa viitataan sen johtuvan nimenomaan poliittisen usan päättämisestä. Myös tässä haastattelussa kerrotaan, että vihdoinkin Harkimolla on aikaa pitää huolta itsestään: ”*Olen tasapainossa elämäni kanssa. [...] Hyvä fyysinen kunto on vaikuttanut myös psyykkiseen jaksamiseen, virtaa riittää ja mieli on kolmekymppisen.*”. Haastattelussa myös korostetaan, ”*ettei mistään ikäkriisistä ole kyse.*” (*Anna* 1.4.2015)

Päivi Lipposen haastattelu ”*Olisin halunnut käpertyä Paavon kainaloon*” (1.10.2015) maalaa hyvin ruusuisen kuvan puoli vuotta aiemmin eduskunnasta tippuneesta 47-vuotiaasta entisestä kansanedustajasta ja tämän perhe-elämästä. Haastattelussa kerrotaan Lipposen olleen 20 vuotta mukana päätöksentekijänä, joista viimeiset kahdeksan vuotta kansanedustajana; silti haastattelun tärkein piirre on se, kuinka Lipponen on vihdoinkin onnellinen: ”*ensijärkytyksen jälkeen Päivistä tuntui, että näin pitikin käydä. Ainakin hänellä on nyt mahdollisuus pitää parempaa huolta itsestään.*” Häntä myös ihmetyttää ihmisten pahoittelut eduskunnasta tippumiseen: ”*On hämmentävää, kuinka paljon olen kohdannut sääliä ja lohdutusta. [...] Olen saanut lahjaksi uuden alun.*” Hän kuitenkin myöntää olleensa hämmästyneenä lopputuloksesta: ”*Se oli yllätys, sillä olin tehnyt valtavasti töitä edustajana. Työ ei puhunutkaan puolestaan, ja demareilla oli monia hyviä ehdokkaita. Poliittinen urani päättyi, se oli hyväksyttävä.*”

Haastattelu vakuuttaa Lipposen olevan loppujen lopuksi onnellisempi jäätyään pois politiikasta 47-vuotiaana:

”Puoli vuotta myöhemmin Päivi istuu Lipposten olohuoneessa ja tarjoaa tekemäänsä mansikkamehua. Hän näyttää virkistyneeltä, hymy on herkässä eikä pettymyksestä näy häivääkään.”

Maria Guzeninan kerrotaan haastattelussaan *”Uskon yhä kestäväään rakkauteen”* (Anna 15.1.2015) pohtineensa jo vuonna 2001 suhtautumistaan vanhenemiseen:

”Tietysti on harmi, että ulkoiset ikääntymisen merkit ilmaantuvat samaan aikaan, kun viisaus alkaa karttua. Olen kuitenkin huomattavasti onnellisempi nyt kuin silloin, kun vielä poukkoilin sinne tänne.”

Tässäkin tulee ilmi pelko vanhenemisestä ja siitä, kuinka uskottavuus on naispoliitikoilla niin linkittynyt ulkonäköön. Miehillä vanhenemisen merkkejä ei nähdä epäuskottavuuden aiheuttajina: miespoliikkojen henkilökuivissa vanhenemiseen ei oteta millään lailla edes kantaa, vaikka esimerkiksi Lipponen oli haastatteluhetkellä 59-vuotias ja Haavisto 58-vuotias. Guzenina sen sijaan oli haastattelun hetkellä 46-vuotias, ja lausuntonsa vanhenemistä kohtaan tämä oli antanut vain 32-vuotiaana. (Anna 15.1.2015; Anna 21.3.2000; Anna 18.6.2014.)

5.3 Muita huomioita – luonne ja politiikan äitimyytti

Kiinnitin henkilökuivien tulkintavaiheessa huomiota siihen, kuinka miespoliitikkojen henkilökuivissa (esim. Lipponen 21.3.2000, Haavisto 18.6.2014) miehistä puhutaan sukunimillä, toisin kuin naispoliitikkojen haastatteluissa, joissa lähes poikkeuksetta haastateltavasta kerrotaan käyttäen tämän etunimeä. Tämä jo osaltaan vahvistaa miehen auktoriteettiasemaa politiikassa ja tekee naisista samaistuttavampia, aivan tavallisia ihmisiä.

Miespoliitikkojen haastattelut ovat myös huomattavasti asiapitoisempia, ja heille annetaan tilaa pohtia suhdettaan maailmaan. Esimerkiksi Haavisto kertoo haastattelussaan 18.6.2014 varaavansa kaksi tuntia päivittäin ainoastaan ajattelulle. Naispoliitikkojen haastatteluissa sen sijaan on tarve häivyttää haastateltavan korkeaa asemaa, tehdä tästä lukijalle enemmän samaistuttava. Naispoliitikkojen ”tavallisuus” on hyve, kun taas miehet voivat surutta olla ylpeitä korkeasta asemastaan. Lipposen haastattelussa kerrotaan: *”Nyt hymy kavaltaa hänet: hän on vihdoin saavuttanut sen, mitä hän on halunnut. Uuden valtiosäännön mukaan hänellä*

on pääministerinä niin paljon valtaa, että presidenttikin on pelkkä statisti hänen rinnallaan.” Lipposen haastattelu julkaistiin pari viikkoa Tarja Halosen presidentin viran alettua, joten tässä tulee selkeästi esille politiikan stereotyyppinen tehtäväjako: mies on todellisuudessa se, kuka määrää. (Anna 21.3.2000; Anna 18.6.2014)

Anneli Jäätteenmäen (Anna 4.7.2000) haastattelu on sävyltään hyvin erilainen kuin naispoliitikkojen henkilökuvat yleensä. Jo henkilökuvan otsikko tuo esille, kuinka Jäätteenmäki on *”Tuuraaja maakuntien miesten armosta.”* Juttu jatkuu kuvailemalla Jäätteenmäen tietä keskustapuolueen johtohahmoksi, ja kuinka tämä *”nousi vastustuksesta huolimatta keskustan puheenjohtajaksi, vara-eskoksi.”* Häntä myös kuvaillaan eri lailla kuin naispoliitikkoja pääsääntöisesti; hänestä puhutaan sukunimeä käyttäen ja kuvaileva sanasto on hyvinkin negatiivissävytteistä. Ote Anneli Jäätteenmäen haastattelussa on oikeastaan melko maskuliininen – häntä kuvaillaan sanoilla *”tiukanoloinen keskustanainen”* ja *”kovakuorinen ja pikkutarkka tosikko”*. On kuitenkin syytä miettiä, kuvailtaisiinko miespoliitikkoa missään tilanteessa *”pikkutarkaksi tosikoksi”*: on selvää, että nämä piirteet eivät ole naispoliitikollekaan ominaisia tai suotavia. Tämän jälkeen kuitenkin pehmennetään sanomaa hieman: *”Tutussa seurassa kameroiden ulottumattomissa Jäätteenmäen sanotaan olevan eloisa, seurallinen ja mukava ihminen”*. Haastattelu on siis naispoliitikon henkilökuvaksi todella poikkeuksellinen, sillä Jäätteenmäen haastattelu pysyy tiukan asialinjaisena, ja tuo myös esille tasa-arvokysymyksiä, mitä muiden naispoliitikkojen haastatteluissa jopa vähätellään. (Anna 4.7.2000)

Haastatteluissa nähdään naiseus politiikan kentälle epäolennaisena, ja jonain, mikä tulisi häivyttää, mitä korkeammalle poliittisissa tehtävissä nousee. Naiseuden häivyttäminen tulee esille myös Tarja Halosen lukuisissa henkilökuvissa. Esimerkiksi 18.5.1999 ilmestyneessä haastattelussa Halosen kerrotaan vetäytyneen *”asiallisuuden taakse, vaikka hänet tunnetaan huumorintajuisena yksityishenkilönä.”* Lasikattoa murtaessa ei saa haastattelun mukaan olla liian naisellinen, sillä se veisi pois poliitikon uskottavuutta. Halonen muotoilee tapansa häivyttää naisellisia piirteitään näin:

”Olen huomannut hyväksi keinoksi sen, että työssä karsii pois kaiken, mitä voisi pitää hömpötyksenä. On parempi keskittyä toimimaan mahdollisimman ammatillisesti. Siitä voi saada vähän kuivan maineen, mutta parempi niin.” (Anna 18.5.1999)

Halonen on siis tehnyt tietoisien valinnan pärjätäkseen politiikan maailmassa. Kuitenkin haastattelu pyrkii muistuttamaan, että Halonen on samaistuttava ja lempeä yksityishenkilönä. Kansanedustaja Sirpa Pietikäisen sanoin: *”Tarja Halonen on rento ja hauska ihminen. Hän ei ole kaikki asiat leikiksi paneva vauhtiville, mutta ei armoton tosikkokaan. Hän ei ota itseään turhan vakavasti.”* (Anna 18.5.1999) Halosesta sanotaan myös 15.2.2000, että hän *”vapauttaa energiaa olemalla tavallinen ihminen – siis sitä tyyppiä, joka ei muka ole muotia.”* Tämä itselleen nauramisen kyvyn tarve toistuu haastatteluissa jatkuvasti. Vaikka huumorintajuisuus ei olekaan lähtökohtaisesti naisellinen piirre, on se kuitenkin korkeaan asemaan pyrkivällä naisella välttämättömyys. Myös Halosen *”emomaiset piirteet”* tuodaan esille Halosen järjestämien illalliskutsujen kautta. Tämä kuvastaa haastatteluhetkellä vastavalitun valtionpäämiehen tärkeää kykyä taipua uranisesta perheenemännäksi. (Anna 15.2.2000)

Naisten luonteen sopivuutta politiikkaan perustellaan *Annassa* ennen kaikkea sukupuolten eroilla: naiset tuovat jotain uutta maskuliiniseksi miellettyyn politiikkaan. Juuri Halosen presidentiksi nousun jälkeen julkaistussa haastattelussa *”Tyttö, joka luki läksynsä”* Halonen sanoo:

”Naisten kyvyillä ja taidoilla on kysyntää. Vuorovaikutussuhteinen muista huolehtiminen sopii paremmin monimutkaistuvaan yhteiskuntaan kuin vahvoille miesjohtajille tyypilliset voimakkaat muutosliikkeet. Naisten esiinnousu politiikassa ei ole ohimenevä buumi.” (Anna 15.2.2000)

Naisten luonne siis kuvataan ennen kaikkea huolehtivaisuuden pohjalta. Samaisessa haastattelussa Halonen perustelee rooliaan politiikassa äitivaistollaan; hän kokee velvollisuudekseen huolehtia myös muiden lapsista. (Anna 15.2.2000)

Yksi haastattelujen kiinnostavimmista piirteistä onkin lähes jokaisessa naispolitiikon henkilökuvassa toistuva äitiys. Haastattelun näkökulma äitiyteen riippuu hyvin pitkälti haastateltavan iästä; alle neljäkymmentävuotiailla lapsettomilla naisilla haastattelussa tuodaan esille haastateltavan lapsihaaveita: esimerkiksi Jaana Pelkosen haastattelu *”Toivottavasti saan vielä olla äiti”* (7.8.2014), Nasima Razmyarin henkilökuvassa otsikolla *”Toivon, että meille suodaan lapsia”* (11.12.2014) sekä Jutta Urpilaisen haastattelu otsikolla *”Olen joutunut lykkäämään lapsihaaveita työn takia”* (30.4.2014) keskittyvät pääosin toiveeseen äitiydestä. Urpilainen toteaa haastattelussaan muun muassa näin:

”Näinä kuluneina talouskriisin vuosina, valtionvarainministerinä ja puolueen puheenjohtajana, lapsen saaminen ei olisi ollut minulle mahdollista. Olen joutunut lykkäämään lapsihaaveitani työn vuoksi.”

[...]

”Tällaisissa hyvin vaativissa tehtävissä sukupuolella on mielestäni edelleen merkitystä perheen ja työn yhteensovittamisessa. Miehellä se on helpompaa.” (Anna 30.4.2014)

Päivi Lipponen keskittyy sen sijaan ylistämään aviomiestään isänä:

”Paavo osallistui koko ajan hienosti perheen pyörytykseen, ja joskus hänellä oli uutistoimittajien yllätykseksi lapsi mukana tv-uutisten haastattelussa. Lastenklinikan päivystysjonot tulivat hänellekin tutuiksi, ja hän pyrki tulemaan ajoissa kotiin lukemaan lapsille iltasatua.”

Tässä tulee jälleen esille vanhemmuuden sukupuolittuneisuus; mieheltä on loistavaa isyyttä, kun tämä ”osallistuu” perheen pyörytykseen – ikään kuin isyys olisi jotenkin vapaaehtoista äidin ollessa päävastuussa. (Anna 1.10.2015)

Huono omatunto uraan keskittymisestä toistuu kaiken ikäisten naisten haastatteluissa. Jos lapsia ei ollut vielä hankittu, surraan sitä, kuinka puoliso ja läheiset joutuvat kärsimään ja kestäväseen. Jos lapset on hankittu poliittisen uran aikana tai ennen, harmitellaan sitä, kuinka ei pystynyt olemaan tarpeeksi läsnä kotona. *”Kannankin huonoa omaatuntoa siitä, että vaikka olen iltaisin fyysisesti läsnä, olen usein henkisesti poissa.” (Anna 30.4.2014)*

Poliitikon luonnekuvaukset eroavat huomattavan paljon riippuen haastateltavan sukupuolesta. Erityisesti Tarja Halosen (*Tyttö, joka luki läksynsä. Anna 15.2.2000*) ja Paavo Lipposen (*Tämä on tämmöistä rämpimistä. Anna 21.3.2000*) haastatteluissa ero tulee havainnollisesti esille. Keväällä 2000 Halonen nousi presidentiksi, ja Lipponen pian tämän jälkeen pääministeriksi. Molempien luonnetta kuvaillaan ”nopeasti ärsyyntyväksi”, ”tiukaksi” ja ”kiivaaksi” – kuitenkin vain Halosen kohdalla se on jotain, mitä täytyy selitellä.

”Tiukka ja nopeasyi ärsyyntyvä – nekin ovat tuttuja ilmaisia Tarja Halosesta puhuttaessa. Miksiköhän muuten sanaa tiukka käytetään negatiivisessa sävyssä vain naisten yhteydessä, kysyy diplomatiaan perehtynyt asiantuntija. Halonen on itse sanonut osuvasti, että on siellä ulkoministeriössä ärtyneitä miehiäkin.” (Anna 15.2.2000)

Naisen jämähkkyyttä ei siis pidetä vahvuuden merkinä, vaan jonkinlaisena ”hankaluutena”. Lipposen haastattelussa sen sijaan pureudutaan paljon tämän ”primitiivireaktioihin”, ärhentelyihin sekä kiivaaseen luonteeseen. Lipponen perustelee näitä piirteitään sillä, että *”Valtaan kuuluu myös se, että pitää pystyä kantamaan syntipukin rooli.”* Haastattelu korostaa Lipposen rehellisyyttä ja luonteen lujutta, mutta pyrkii myös tuomaan esille, kuinka *”niin isoksi mieheksi Paavolla on poikkeuksellisen paljon tunteita.”* Tunteet ja iso mies eivät siis kuulu yhteen, niin kuin eivät kuulu nainen ja tiukkakaan. (Anna 15.2.2000; 21.3.2000)

Naispoliitikkojen haastatteluissa myös toistuu ajatus siitä, etteivät he ole ”tyypillisiä poliitikkoja”. Naisten koetaan tuovan jotain epätavallista ja uutta politiikan kentälle, eikä sen aina katsota olevan paha asia; ainoastaan jotain normista poikkeavaa. Tämä kuitenkin vahvistaa yleisesti vallitsevaa politiikan maskuliinista kuvaa ja heikentää naisten mahdollisuutta edetä politiikassa. Eija-Riitta Korholan haastattelussa ex-europarlamentaarikko kertoo, että *”Politiikka on täynnä teeskentelyä, mutta kieltäydyin alusta asti esittämästä kaiken osajaa, enkä pyydellyt sitä anteeksi. Uskalsin kysyä, sillä se on tehokkain tapa oppia.”* Haastattelu myös korostaa Korholan tunteellista luonnetta: *”Kun putoaminen varmistui, Eija-Riitta ei perheensä hämmästykseksi itkenyt, vaikka hän yleensä itkeekin herkästi.”* (esim. Anna 24.7.2014)

Urpilaisen haastattelu (Anna 30.4.2014) kiteyttää naisjohtajan kohtaamat hankaluudet. Silloinen valtionvarainministeri tuo esille, että kykenee tarvittaessa olemaan vahva ja kova, ja tekemään vaikeita päätöksiä – heti perään hän kuitenkinvakuuttaa onnistuneensa säilyttämään luonteensa pehmeiden:

”Tässä työssä tarvitaan kovuutta, jotta pystyy tekemään vaikeita päätöksiä, mutta olen mielestäni säilyttänyt myös pehmeiden. Välillä on tuntunut pahalta toimia valtionvarainministerinä näin vaikeana ajanjaksona.”

6. LOPPUPÄÄTELMIÄ JA POHDINTAA

Vuosien 1999-2000 haastatteluissa toistuu sama kaava siitä, kuinka politiikka nähdään yleisesti ottaen miehisenä ja maskuliinisena, naiseuden ja feminiinisyyden ollessa sille jotain vierasta. Poliitiikan sekä työelämän epäreilut ulkonäkövaatimukset tulevat henkilökuvissa kerta toisensa jälkeen esille, kuten myös tarve ruumiin täydelliseen kontrolliin. Nais- ja miespoliitikkojen haastatteluissa on myös usein täysin eri lähtökohdat; naisilta kysellään enemmän ulkonäöstä ja perheestä, ja siitä, kuinka kykenee yhdistämään vaativan työn äitinä olemiseen. Miehillä on sen sijaan automaattinen oikeus itsensä toteuttamiseen ja uran luomiseen. (Railo 2011; Julkunen 2001.)

Vuosien 2014-2015 henkilökuvat todistavat Railon (2011) tutkimuksen tulosten pitävän paikkaansa vielä viisitoista vuotta myöhemmin. Naistenlehdet ovat tasa-arvon kehittyessä toki hieman muuttaneet ja epäsuoraistaneet naishaastateltavien ulkonäön kommentointia, mutta sukupuolten väliset erot ovat edelleen helposti havaittavissa. Henkilökuvien perusteella naispoliitikot todellakin joutuvat kokemaan enemmän ulkopuolisia paineita ulkonäkönsä suhteen; ero suhtautumisessa esimerkiksi nais- ja miespoliitikkojen vanhenemiseen oli hätkähdyttävän suuri. On nurinkurista, että naispoliitikoilta aletaan kyselemään suhtautumistaan vanhenemiseen jo 30 ikävuoden jälkeen, kun taas miehillä ikääntyminen ei pääse asialistalle edes 60 vuoden ikää lähestyttäessä.

Tutkimukseni osoittaa alussa asettamani hypoteesin oikeaksi: naistenlehtien tapa suhtautua nais- ja miespoliitikkoihin on äärimmäisen sukupuolittunutta. On toki huomionarvoista, että otokseeni mahtui vain kahden miespoliitikon haastattelut: niin paljon yleisempiä ovat naispoliitikkojen haastattelut *Annassa*. Tämä on toki luontevaa, kun tutkimuksen kohteena on naistenlehti, ja kohdeyleisön ollessa haastateltavien naispoliitikkojen ikäiset naiset: lehden lukijoiden ylivoimainen enemmistö ovat yli 45-vuotiaat naiset (mediakortit.fi). Tästä syystä onkin painotettava, että vaikka naistenlehdet toki ovat tärkeä yhteiskunnan asenteiden peili, on kohdeyleisö suhteellisen rajattu. Merkittäviä naistenlehdet ja niiden toisentamat asenteet ovat kuitenkin sillä tasolla, että esimerkiksi *Annalla* 12-17-vuotiaita lukijoita on yli 10 000. *Annan* voi siis perustellusti olettaa muiden naistenlehtien ohella vaikuttavan vahvasti nuorten, ja erityisesti nuorten tyttöjen, maailmankuvaan ja ajatuksiin siitä, mikä on heidän sukupuolelleen sallittua tai mahdollista, ja mikä taas ei ole.

Lisätutkimuksen tarve yhteiskunnalliselle ulkonäkö tutkimukselle on ehdottoman suuri. Vaikka aiheesta löytyi kohtalaisen hyvin luotettavia lähteitä, on tutkimus vielä erityisesti Suomen tasolla melko lailla lapsen kengissä. Ulkonäön kontrolloimisesta vallan muotona olisi mielenkiintoista saada lisää suomenkielistä tutkimusta – näin vanhan mallin mukaiset oletukset voisivat vihdoinkin alkaa murtua. Johtoasemissa työskentelevistä naisista on tehty paljon tutkimusta ulkonäön ja iän merkityksestä uran etenemiselle (kts. esim. Jyrkinen & McKie 2012), mutta politiikassa työskentelevistä naisista tutkimus on hämmästyttävän vähäistä. Tämä yksityiskohta on mielestäni merkittävä, sillä poliitikko on kenties julkisin olemassa oleva ammatti, ja Suomessa kansanedustajiksi pyrkivät joutuvat tekemään riittävän kansansuosion saavuttamiseksi todella paljon töitä.

Tutkimustyöni aikana kiinnostukseni herätti äitiyden teema haastattelussa. Sama teema oli näkyvästi läsnä jokaisessa naispolitiikon haastattelussa, ja äitiyden tai ainakin toivo lasten saamisesta katsottiin olevan jotain naispolitiikoille kerta kaikkiaan välttämätöntä: äitiys vaikutti olemaan suoraan yhteydessä heidän luotettavuuteensa poliitikkoina, ja äitivaistolla myös perusteltiin päättäjän virkaan hakeutumista. Valitettavasti en kuitenkaan pystynyt kandidaatin tutkielmassani antamaan tälle näkökulmalle sen ansaitsemaa huomiota. Tämän tiedostaminen antoi kuitenkin hyviä eväitä esimerkiksi pro-gradu-tutkielmaa varten.

Ulkonäköpaineiden hellittämisen suhteen on kuitenkin toivoa: jo 1990-luvulta saakka Yhdysvalloissa on toiminut *body positivity* –liike, joka pyrkii rikkomaan naisruumiille asetettuja tiukkoja normeja ja tekemään itsensä ja toisten hyväksymisestä sallittua. Vuoden 2017 alussa liike rantautui Suomeenkin YLE:n *Vaakakapinan* mukana, ja keskustelua seuranneena sanoisin, että se on jo vuodessa muokannut ihmisten asenteita. *Vaakakapina* pyrkii murtamaan lihavuustutkimuksen tavoin esimerkiksi lihavuuteen ja vanhenemiseen liittyvää *skismaa* ja kamppailemaan terveen kehonkuvan ja itsetunnon puolesta. (*Vaakakapinan* www-sivut) Kehitystä hyvin ulkonäkökeskeisessä maailmassa siis on tapahtunut, ja vain aika näyttää, mihin näillä eväillä päädytään.

Kaiken kaikkeaan tutkimuksen tekeminen oli innoittavaa ja palkitsevaa, ja toivottavasti avaa lukijoiden silmiä politiikan sukupuolittuneisuuden suhteen. Naiset ovat olleet normi politiikassa vasta 1990-luvulta lähtien, joten tasa-arvon kehittyminen on Suomen tasolla tapahtunut todella nopeaan tahtiin. Tutkimukseni osoittaa, että vaikka Suomessa on toiminut 12 vuoden ajan presidenttinä nainen, ei todista sitä, että tasa-arvo olisi toteutunut. Sukupuoleen kuuluvien rajoitteiden murtaminen vaatii vielä kovasti töitä.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISET LÄHTEET

Acker, Joan (1991): Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory Of Gendered Organizations. Sivut 162-174 teoksesta *The Social Construction of Gender*. Sociologists for Women in Society.

Berggren, N.; Jordahl, H.; Puotvaara, P. (2017): The Right Look: Conservative politicians look better and the voters reward it. *Journal of Public Economics*, Elsevier.

Chapkins, Wendy (1986): *Beauty Secrets*. South End Press, Boston, USA.

Dahlerup, Drude; Leyenaar, Monique (2013): *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford Scholarship Online.

Harjunen, Hannele (2012): Lihavuuden yhteiskunnallinen merkitys. Sivut 153-172 teoksesta *Sukupuoli NYT! Purkamisia ja neuvottaluja*.

Julkunen, Raija (2003): *Kuusikymmentä ja töissä*. Toim. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Kuusipalo, Jaana (2011): *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Tampere University Press.

Pease, A. & B. (2003): *Why men lie and women cry*. Manjul Publishing House.

Powell, G.N. (1999): *Handbook of Gender & Work*. Sage Publications.

Railo, Erkka (2011): *Henkilökohtainen on poliittista*. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa 1975-2005. Turun yliopiston julkaisuja.

Rossi, Leena-Maria (2002): Teoksessa *Kauneuden sukupuoli*. Toim. Bonsdorff, Pauline; Seppä, Anita. Gaudeamus Kirja.

Rouvinen, M. (2003): *Elämää pankkityön jälkeen*. Tampere University Press.

Stockdale, M. & Crosby F.J. (2004) *The Psychology and Management of Workplace Diversity*. Blackwell Publishing.

The CIPID -report (The Chartered Institute of Personnel and Development) January 2004

Viitasalo, Niina (2015): Varttuneet ja ikäsyryntä työelämässä. Tampere University Press.

ELEKTRONISET LÄHTEET

Annan levikki ja lukijaprofiili: <http://www.mediakortit.fi/mediakortit/anna/359/#profiles>

Eduskunta on edelleen miesvaltainen – naiskansanedustajien määrä väheni. YLE 24.4.2015

<https://yle.fi/uutiset/3-7940180>

Europarlamentin julkinen salaisuus vuosi julki - #metoo –kampaja avasi tulva vallit

Strasbourgissa. YLE 25.10.2017 <https://yle.fi/uutiset/3-9900218>

Halonen tunnistaa Clintonin paineet: “Nainen ei ole koskaan sopivan kaunis eikä voimakas”.

YLE 23.10.2016 <https://yle.fi/uutiset/3-9224899>.

Jyrkinen & McKie (2012): Gender, Age and Ageism: Experiences of Women Managers in

Two EU Countries. [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159758/WES_Rin-](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159758/WES_Rin-nakkaisjulkaisu_25.1.2016.pdf?sequence=1)

[nakkaisjulkaisu_25.1.2016.pdf?sequence=1](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159758/WES_Rin-nakkaisjulkaisu_25.1.2016.pdf?sequence=1)

Karkulehto, Sanna; Saresma, Tuija; Harjunen, Hannele; Kantola, Johanna (2012):

Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste

Naistutkimuslehti 4/2012 <http://elektra.helsinki.fi/se/n/0784-3844/25/4/intersek.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit [verkkojulkaisu].

ISSN=1799-6252. Ehdokasasettelu 2015, 1. Ehdokkaiden tausta-analyysi eduskuntavaaleissa

2015 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.10.2017].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/evaa/2015/01/evaa_2015_01_2015-04-10_kat_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Eduskuntavaalit [verkkojulkaisu].

ISSN=1799-6252. Ehdokasasettelu 2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.10.2017].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/evaa/2015/01/evaa_2015_01_2015-04-10_tie_001_fi.html

Vaakakapinan kotisivut <https://yle.fi/aihe/vaakakapina>

Valtioneuvosto <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/naiset-ja->

[miehet-ministereina](http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/naiset-ja-miehet-ministereina)

Työelämän tutkimus 3-2011; Viitasalo, N.: Ikääntyvien kokema syrjintä työssä – Ikäsyrrjinnän yleisyys ja ennustajat http://pro.tsv.fi/tetu/tt/TET_3-2011_verkkoversio.pdf

Harjunen, H. (2016, 20.4.2016): Uusliberaalit ruumiit ja lihavuus. Tiedeblogi. Retrieved from <https://www.jyu.fi/blogit/tiedeblogi/harjunen>

Tilastokeskus [viitattu: 24.10.2017].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/evaa/2015/01/evaa_2015_01_2015-04-10_kat_001_fi.html

Tutkimuksessa käytetyt *Annan* artikkelit:

1999-2000:

- 18.5.1999 Tarja Halonen – Tahtoa ja kykyä
- 15.2.2000 Tarja Halonen: Tyttö, joka luki läksynsä.
- 21.3.2000 Paavo Lipponen: ”Tämä on tämmöistä rämpimistä.”
- 11.4.2000 Anne Sinnemäki: Täällä olisi saumaa turhautumiselle
- 16.5.2000 Kirsi Piha – tyyntä myrskyn jälkeen
- Anneli Jäätteenmäki – Tuuraaja maakuntien miesten armosta
- 19.9.2000 Tanja Karpela – uskottavuus pitää ansaita.

2014-2015

- 20.2.2014 Maria Kaisa Aula: ”Uupumuksesta uutta kohti.”
- 30.4.2014 Jutta Urpilainen: ”Olen joutunut lykkäämään lapsihaaveita työn takia”
- 18.6.2014 Pekka Haavisto
- 24.7.2014 Eija-Riitta Korhola: ”Mikään ei voi korvata läsnäoloa.”
- 7.8.2014 Jaana Pelkonen: ”Toivottavasti saan vielä olla äiti.”
- 11.12.2014 Nasima Razmyar: ”Toivon, että meille suodaa lapsia.”
- 8.1.2015 Outi Alanko-Kahiluoto: ”Mieleni suojeli liian vaikeilta muistoilta”
- 15.1.2015 Maria Guzenina: ”Uskon yhä kestävään rakkauteen”

1.4.2015 Leena Harkimo: ”Viisikymppisenä elän elämäni parasta aikaa.”

1.10.2015 Päivi Lipponen: ”Olisin halunnut käpertyä Paavon kainaloon.”